

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

5 De vsuris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

n §. 1. quibus modis re contrahitur obligatio sibi. In hoc damus, ut accipientium fiat, & quandoque nobis non eadem res, sed alia eiusdem natura & qualitatis reddantur.

CAPVT VII.

De sine & effectu mutui.

Effectus itaque mutui, iuuare ad tempus proximum. Quare & pro repetitione competit certi conditio: a & ex stipulatu, si interuenerit stipulatio. b Repetitur & officio iudicis aliquando extraordinario iudicio, ut si filius familias studiorum causa peregre profectus viaticum suum mutuo dederit. c Et si quis procuratori absentis mutuum pecuniam dederit, non ex mutuo conditio, sed negotiorum gestorum actio dabitur. d Competit autem certi conditio ei, qui suo nomine credidit, vel eius nomine mutuatum est, e aduersus solum mutuo accipientem, vel eius fideiussorem: f vel aduersus eum, cuius nomine pecunia mutuo sumpta est. g Interdum etiam res mutuo datae ab eo, qui non poterat mutuare, exstantes a domino vincantur, & consumptae condicuntur. h

SCHOLIA.

a §. 1. quibus mod. re contrah. oblig.
b in l. si ita, 126. Chrysogonus, de verbor. obligatio. P. ita qui alienam pecuniam credidit, stipulatus sibi reddi, recte agit ex stipulatu. l. 2. C. si certum petat.
c l. eius qui, 41. §. quod si stipulatus. eo. P.
d l. cum filius familias, 17. de reb. cred. P.
e l. certi conditio, 9. §. si nummos, & l. 2. §. in mutui. de reb. cred. P. dicta l. si ita, 126. §. Chrysogonus, de verbor. obligat. l. 2. per quas personas nobis acquiritur. C. Si tamen is, cuius nomine creditum est, non possit agere, datur actio ei, qui eius nomine credidit, l. 3. C. de contrah. & committen. stipul. Si etiam is, cuius nomine creditum est, non habeat ratum, dabitur ei, qui eius nomine credidit, vtilis actio. l. si absentis, 4. C. si

certum petatur. item & credenti alienam pecuniam, non domino, dabitur ex mutuo conditio, si pecunia consumpta sit ab accipiente. l. non vnde, 7. & l. si non. C. si certum petat. Addere his poteris de mutui repetitione, qua diximus, libr. 22. Syntagmat. capit. 1.

f l. ciuias, 27. de reb. cred. P. l. cum qui, 13. C. si cert. petat.
g l. 4. C. quod cum eo. qui in alien. potest. est neg. gest. esse dica.
h l. si filius familias, 14. & l. singularia, 15. cum aliis plerib. de reb. cred. P. l. interdum, 29. de condit. indeb. P.

DE VSVRIS.

a TITVLVS V.

a Exstat titulus. de vsuris, libr. 5. decretalium. tit. 19. in Sexto. lib. 5. tit. 5. in decret. dist. 47. & alibi de vsuris. lib. 4. C. tit. 32. de vsuris & fructibus & causis, & omnibus accessionibus & mora. lib. 22. P. tit. 1. de nautico fœnore. eod. libr. tit. 2. de nauticis vsuris. nouella 106. de fiscalibus vsuris. libr. 10. tit. 7. de vsuris & fructibus legatorum & fideicommissorum, libr. 6. C. tit. 47. de vsuris pupillaribus. lib. 5. C. tit. 56. de vsuris rei iudicatae. lib. 7. C. tit. 34. de vsuris supra dupl. non computandis, nouella 138. ne quis mutuanus agricola terram eius teneat: item quã magnas vsuras creditores ab agricolis debeant percipere. nouella 32. de his qui mutuum dant agricolis. nouella 33. ne quis quod agricolis mutuam pecuniam dedit illius terram detineat. & quem vsurarum modum creditores accipere debent ab agricolis nouella 34. de vsura constitutio 2. Nicephori. lib. 1. iuris Orientalis Bonafidei.

CAPVT I.

Continuatio, & de prohibitione vsurarum.

Expedito mutuo gratuito, videamus de fœnore seu mutuo, quod cum vsuris fit, & insistamus vsuris, a quas ius civile permittit, b ius pontificium reprobat, c iuxta legem diuinam d & sacrosancta concilia. e Quare & dicimus peccatum esse vsuras accipere: quamuis non peccet, qui necessitate compulsus soluit, ut mutuum pos-

fit consequi. f. Et si quis in eum inciderit errorem, vt pertinaciter asserere præsumat, vsuras accipere non esse peccatum, statutum est, contra eum, vt contra hæreticum, vel diffamatum de hæresi esse procedendum, atque eum, vt hæreticum puniendum. g.

SCHOLIA.

a Tractatur de vsuris apud Gratianum, in decreto, causa 14. quæstio. 3. 4. 5. & sequentibus, & apud Gregorium, libr. 5. decretalium, lib. 5. tit. 19. & lib. 5. Sexti, tit. 5. lib. 5. Clementinarum, tit. 6. libr. 22. P. 1. libr. 4. C. tit. 3. de nautico fenore. libr. 22. tit. 2. & libr. 4. C. tit. 3. 2. & de nauticis vsuris, Nouell. 106. & Nouella 110. in Ecloga basilicorum, lib. 23. tit. 3. & tit. de vsuris & fructibus legator. lib. 6. C. tit. 47. de vsuris pupillaribus, libr. 5. C. tit. 56. de vsuris rei iudicate, lib. 7. C. tit. 54. docetur & quas vsuras ab agricolis stipulari liceat. nouella 32. 33. 34. & de vsuris supra duplum non computandis, Nouella 138. & Nouell. 160. nos & multa de vsuris diximus, li. 22. Syntagmatis iuris, c. 3. & 4.

b vt liquet ex titulis P. & C. de vsuris. Limes tamen appositus vsuris eodem iure civili, quem non liceat excedere, pro certorum negotiorum distinctione, in l. eos. §. super vsurarum. C. de vsur. legum civilium exemplo, principes etiam Christiani alicubi certam quantitatem vsurarum permiserunt, nõ autem probarunt, idque ad cui-tandum maius malum, & ne creditoribus daretur occasio crudeli modo spe lucri priuatis omnino vel nihil mutuo dandi, vel si definita non fuisset quantitas, ad immensum modum vsuras exigere, sic Deus per Moysen aliquando, permisit ceruicofo populo Israelitico, dare vxoribus libellum repudi, Exod. 21. non probans quidem repudium quod illicitum est, & prohibitum, sed vt euitaretur maius malum, homicidium eius quam quis non posset repudiare, D. Matthei. ca. 19. vide cano. qua-

A dam. 35. qu. 4. & satis scio principes Christianos, si fieri posset omnino velle & radicem euellere fœnerandi modum: saltem id eniti si Christiani sint debent.

c cap. 1. 2. 3. de vsur. & toto titulo apud Gregor. & in Sexti. & tota 14. q. 4.

d Exod. 22. Deut. 23. Psal. 4. Ezech. 18. diu. Lucæ. cap. 6.

e in can. 9. Apostolorum, 45. can. Episcopus, 47. dist. in concilio Eliberitano, cau. si quis clericorum, can. 47. dist. Nicena 1 Synodo. c. 17. Lateranensi. c. 3. de vsur. Lugdunensi. cap. 1. & 2. de vsur. in Sexti. Viennensi, Clem. 1. eod. tit. cum siml.

f tractatur in c. debitores, de iure iur.

g in concilio Viennensi, in Clem. vnic. §. fin. de hæret. lib. 5. Clem. tit. 5.

CAPVT. II.

Vsura quid.

C In hac tractatione vsura prohibita est, I quicquid ultra sortem principalem, seu debitum mutui, accipitur per creditorem, ratione mutui, a cuius vorago animas deuorat & facultates exhaurit. b

SCHOLIA.

a cap. fin. de vsur. & cap. puenit, & fere tota, 14. quæst. 5.

b cap. 1. de vsur. in Sex. quamquam Vlpia. in l. aut prætor, 10. §. si quid in fraudem, qua in fraudem creditor. libr. 42. P. tit. 8. dulcedinem dixerit vsurarum, quod forsan verum est in crudeli creditore, qui capit voluptate ex lucro hoc damnabili, & ideo dulce hoc ei venturum, quod animam eius necat & priuat vitam æternam & insuper consumit proximi pauperis labores & substantiam.

CAPVT. III.

Vsura distinctio.

V Suram constituunt iura, mentalem, & realem. Mentalis, quando ea mente mutuū datur a creditore, vt amplius quam det accipere possit, quamuis re ipsa nihil accepe-

acceperit. *a* Realis quando re ipsa plus A quam mutuo dederit, ea intentione scenerandi accipit. *b* Meminerunt de diuersa taxatione usurarum iura pontificia, vnde de centesimis, & hemiolis seu fescuplis, de nauticis, & aliis iure ciuili distinctis, quas omnes pari calculo cuiuscunque modi essent, reprobauerunt.

S C H O L I A.

a Et haec etiam usura prohibita. Luc. 6. per B verba illa, mutuum dantes, nihil inde scerantes, & capit. consuluit, & Gloss. & Panorm. ad c. cum in tua, de usur.

b etiam si munuscula sint, vinum, oleum, poma & similia. can. 2. & 3. 14. 9. 3.

c can. si quis oblitus, 4. 14. 9. 4. ca. quoniam multi, 47. dist.

d ut in proxime citatis canonibus, si quis oblitus, & can. quoniam multi, item in ca. 9. non licet, 46. distin. Permiserat Constantinus seculas usuras 4. l. 1. de usur. libr. 2. Cod. Theodosiani tit. fin. de illis usuris videtur meminisse diuus Hieronymus, libr. 6. commentariorum in Ezechielem. cap. 18. Solent, inquit, in agris frumeti milii, vini, & olei, ceterarumque rerum usurae exigi: siue ut appellat sermo diuinus, super abundantiam, verbi gratia, ut hiemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, & hanc usuram prohibuerunt aliquando facti canones, deinde & omnes alias.

e de his tractatur in titulis, de nautico fenore, in P. & C. & prohibetur. in c. nauigant. de usur.

f iure ciuili usurarum distinctiones sunt, ratione habita ad centesimam, qua inter permissas iure ciuili maior est, qua 12. uncis integralibus dimisa, aliis minoribus praebent nomen, ut explicatur in l. eos. §. Super usurarum. C. de usur. centesima aequat sortem intra octo annos & quatuor menses, id est, centum mensibus, vnde centesima dicta, quando duodecima pars ex sorte centum soluitur nomine usurarum

singulis annis, hacque maior, ut minor illa qua semiuncialis dicta, dum singulis annis pro centum denariis, dimidium denariis soluitur, qua aequatur fors intra ducentos annos, dehinc est uncialis, quando ex centum denariis praebetur usurarum nomine vnus denarius, qua aequatur fors centum annis. Sunt post illam gradatim computanda usurae sextantes, quadrantes, trientes, quincunces, semisses, septunces, beses, drantes, dextantes, denunces, & maiores postea centesima, qua explicatur in d. §. super usurarum dict. l. eos. de usur. C. & per nos in Syntagmae usuris, & in explicatione tituli, de usuris.

C A P V T I I I I.

1 Pro quibus usura sit prohibita.

2 Pro quibus permissa.

Vsuræ prohibita sunt in mutuo vero vel praesumpto, a non quando eo generali nomine ex altero contractu petuntur aliaratione, vel propter id quod petentis interest, b dummodo in fraudem prohibitarum usurarum de his aliter non contrahatur, alioquin & imputantur in sortem, veluti si ex pignore fructus per creditorem percipiuntur ob mutuum, fructus extenuant debitum, c vel sorte soluta principali debita, restitui debet: d neque ex lege commissoria, e aut ex simulato emtionis contractu, f licite percipiuntur.

Quamobrem extra mutuum notantur in iure casus in iure pontificio, g in quibus liceat plus petere vel accipere, quam sit fors debiti principalis, & in quibus illud plus debitam, censetur perinde ac debitum principale, veluti quando fideiussione debitoris cum debito soluto, & illud damnnum repetit, h & gener, qui uxorem nutrit, donec ei soluat promissas dos, pro oneribus matrimonii percipit fructus fundi, interim ei pro dote debita oppignerati. Sunt his alii casus similes, qui in iure latius explanantur. k Ille etiam qui dat l decem solidos, ut alio tempore tot sibi granum vi-

ni vel olei mensura reddantur: quæ licet A tunc plus valeant, utrum plus vel minus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur, non debet usurarius reputari. Ratione quoque eius dubii excusatur, qui panos, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius quam tunc valeat in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea, tempore contractus non esset venditurus. Pro labore quoque impenso, pro exoneranda Ecclesia aliquid relinquere ex fructibus rei pignoratæ creditori, pro Ecclesia soluenti, licitum visum est. o Placuit & non esse usurarium contractum, si quis emit census annuos pro certa summa pecuniæ, soluendos super certis agris & terris aut domibus vendentis, etiam ea lege ut oblata vel exsoluta pecunia emtionis, a debitore redimi possint, vel in totum, vel pro modo pecuniæ solutæ. p

SCHOLIA.

a Nam causa cur prohibeantur in mutuo, in eo contractu singulares, & propria eius natura sint, qua non habent locum in aliis. Quia mutuo dato rei mutuata dominium transit in accipientem. l. 2. §. appellata. de rebus credit. Ideo iniquum visum est domino exigere pro rei sua usu aliquid, & contra naturam dominii, qua liberam habet administrationem. l. in re mandata. C. mand. l. nemo externa, de Iudeis. C. Deinde natura contractus mutui est, ut nihil ultra quam datum sit promitti aut exigi possit. l. rogasti. l. si tibi dedero, de reb. cred. P. l. si tibi decem, de pac. P. cum similib. Sed & mutuū ex officio amici procedit, quod debet esse gratuitum, l. 1. mandat. P. sunt his alia rationes a nobis addita in titulum, de usu. vide & multa apud Plutaricum, libell. non esse fenerandum.

b ut in cap. per tuas, de arbit. capit. 1. de plus E petito. c. sacro, de sententia excom. Petitur enim & id quod nostra interest, etiam in re diuino licite. Exod. ca. 21. & 22. & capit. 1. & 2. de iniuriis. Differt autem id, quod interest ab usura, quod id quod in-

interest, est petenti damnum emergens, & lucrum cessans sibi ex aliqua re vel facto. At contra usura, est lucrum emergens & damnum cessans, id est, lucrum ex re, sine aliquo petentis incommodo, ut notatur in textu. & gloss. de sent. que pro eo quod interest proferuntur. C.

c ut in c. 1. & 2. & ca. conquestus, 8. de usur. l. 1. de distractio. pignorum. C. l. 2. de partu pignori. C. l. si domum. de pignorib. cum similib.

d c. ad nostram, 7. de iureiur. c. cum contra, 6. de pignorib. lib. 2. tit. 21.

e c. significante, 7. de pign. l. 1. & 2. de pact. pignori. C.

f c. illo vos, 4. de pignorib. ca. ad nostram, de emtio.

g isti casus versibus his notantur;
Feuda, fideiussor, pro dote, stipendia cleri,

C Venditio, fructus, cui velles iure nocere,

Vendens sub dubio, pretium posttempora soluens

Pœna nec in fraudem, lex commissoriat, gratis

Dans, focii, pompa, plus forte modis datur istis.

Quos casus explicat glossa, & Henricus Bohic, ad c. conquestus, de usuris, ego aliter explico. ad c. 1. eius tit.

h c. peruenit, de fideiussorib.

i ca. salubriter, 16. de usur. l. pro oneribus, de iure dotium, C. l. dous fructus, 7. eod. tit. P. quia hic proprie usura non sunt, sed id quod interest mariti, filiam patris nutrire, & onera ferre, paret bona eius & dotem retinere, qua destinata sunt his oneribus, vide Chassanenum, in tit. des droits appartenants a gens marietz. ad §. 2. nu.

6. in consuet. Burgundia. facit. l. si quis pro uxore. §. si uxor, de don. int. vir. & uxor. P.

k ut dictum supra proxime litera g. ex glossa c. conquestus, de usuris.

l hac que sequuntur sumia sunt ex c. si. §. fin. de usur.

m dubium hoc sustinet contractū, quod res A
 ficti maioris sit, & minoris pretii esse pos-
 sit: & ita est veluti alea iactus inter con-
 trabentes, quare ut alienus a fraude con-
 tractus sustinetur. in l. si ea lege, aliter si ea
 pactione. C. de usur. l. 1. C. de pact. simile.
 in l. si pater puella, C. de inoffic. testamen.
 Alioquin si certū esset, pluris futuras mer-
 ces solutionis tempore, contractus ut usur-
 rarius reprobaretur, ut expresse decisum,
 in c. in ciuitate. c. 6. de usur.

n dict. c. fin. §. fin. de usur. & dict. c. in ciuita-
 te, eod. tit.

o c. pen. de reb. Eccles. non alienan. lib. 3. tit.
 13. Sed & notant interpretes licere & si-
 ne patrono, oblata creditori a debitore, ac-
 cipere, si sine intentione accipiendi usuras
 mutuum datum fuerit. Non magis quam
 non est simoniacum habitum, et qui dat
 spiritalia, gratis oblatum, & modicum a
 recipiente, accipere. in c. etsi quaestiones, de
 Simonia.

p ita declaratum expresse per Martinum 5.
 in c. 1. & Calixtum 3. in c. 2. de emissione,
 in extrauagantibus communib. libr. 3. Et
 ratio videtur ex eo pendere, quod hic vere
 contractus emissionis, cum pacto retractus
 seu de retrouendendo, ut dicunt, licito, &
 in quo qui emit tanquam vere dominus,
 quando res non retrahitur, nec ei pretium
 restituitur vel offertur, facit fructus suos
 rei emta. in l. 2. C. de pac. inter emtor. &
 vend. lib. 4. C. tit. 5. 4.

C A P. V.

Qui usuras, & a quibus accipere
 possint.

Nulli usurarum usus iure conceditur
 non Clericis, a non Laicis, b non Iu-
 daeis, c non capitulis seu collegiis, d non ci-
 uitatibus, e neque etiam sub pretextu re-
 dimendorum captiuorum, f vel utilitatis
 clericorum ad stipendia illorum. g A nullo
 etiam licet usuras accipere. h Quare & in
 iure isto, superfluum est inquirere secun-
 dum quam taxationem usurae veritae vel

permissae censeantur, & cum eodem, omnis
 species usurarum sit prohibita. & Ideirco
 nec debitores ad soluendas usuras cogi de-
 bent. l. Si tamen se soluturos iurauerint,
 coguntur quidem soluere, & reddere do-
 mino iusiurandum, m verum creditores
 postea, acceptas usuras, cogendi sunt, et-
 iam ecclesiastica seueritate, si opus fuerit,
 restituere, n Sed & statutum, ut creditores
 iuramenta super usuris soluendis praestita,
 relaxare ecclesiastica districtione com-
 pellantur. o

S C H O L I A.

a can. si quis oblitus, 14. quest. 4. ex concilio
 Marini, c. 62. & in can. quoniam 8. ea-
 dem 14. q. 4. ca. quoniam multi, 47. dist.
 ex concilio Niceno. c. 17. Aquisgranens. c.
 40. cum similib. c. 1. de usur.

b c. 2. de usur. cum similib.

c c. post miserabilem, 12. de usur.

d l. conquestus, 8. de usur. & ibi Ioannes An-
 dreas ait, reprobandos mores ciuitatum,
 qua pecunias ad scenus dant.

e Clem. 1. de usur. facit Psalmus 54. ibi, vi-
 di iniquitatem & contradictionem in
 ciuitate, die ac nocte circumdabit eam
 super muros eius iniquitas, & labor in
 medio eius & iniustitia, & non defecit
 de plateis eius usura & dolus, &c.

D f capit. super eo, 4. de usuris ratio quia mala
 non sunt facienda, ut bonum sequatur. ca.
 sic non sunt, 32. quest. 4. capit. magnopere,
 ne cleri. vel monachi. seculari. neg. se im-
 misceant.

g argumento dict. capit. super eo. Quia &
 clero prohibetur usura. capit. 1. de usur.
 cum similibus ante citatis. neque eleemo-
 syne faciendae vel recipiendae sunt ex fo-
 nore, cano. nolite, can. forte, 14. q. 5. Neg.
 ab Ecclesia recipi debent oblationes usura-
 riorum, imo si acceperit, tenetur eas resti-
 tuere, cap. 3. de usur. Sicque emendantur
 iura Imperatorum, quib. permissum erat,
 ut Ecclesia possent accipere usuras qua-
 drantes, Non. ll. 7. & notat Scholion. li. 23.

- Basilicorum tit. 1. ad cap. 47. Et Constantinus Harmenopolus, lib. 7. πειλὸν ἔστιν.*
- h** Et hoc est quod dictum est a diuo Ambrosio, in ca. 15. commentariorum ad Tobiam, relatum in can. fin. 14. q. 4. ab illo licet vsuras accipere, cui merito nocere desideras, quem non sit crimē occidere. Sine ferro dimicat, qui vsuras flagitat. Quorum verborū mens est, ut quemadmodum nullū sine transgressione mandati Dei licet occidere, ob preceptum non occides, neque licet priuata auctoritate arma mouere; sic nec licet a quoquam vsuras accipere. Ideo etiam Dominus noster Iesus Christus emendauit duritiam legis antiqua, qua permittebat ab inimicis secundum explicationem Iudeorum, vsuras accipere, nō fenerabis vel dabis ad vsuram fratri tuo. Deut. 23. vers. 19. Quod Christus sustulit, dum nullum voluit esse nobis odio habendum in perfecta Euangelica lege, dicens Matth. c. 5. Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos, ut fitis filii patris vestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos. Neque impugnat hanc prohibitionem, quod permissum est a barbaris & hostibus, subili ingenio aurum extorquere, **D** l. 2. de commercijs & mercatoribus. C. l. 1. §. non fuit autē contentus, de dolo. P. Nam hoc de mutuo intelligi non potest, eo quod mutuum non hostibus & barbaris, sed amicis dari solet.
- i** qua questio est nihilominus in iure civili frequens, & resoluta in l. eos. §. super vsurarum. C. de vsur. & in quibusdam prouincijs per dicta principum.
- k** cap. 1. de vsur.
- l** ca. debitores 6. de iureiur. lib. 3. tit. 24.
- m** Soluere vsuras peccatum non est, quamuis eas accipere sit peccatum, ut notat glossa fin. ad d. c. debitores, de iureiur. quo circa, cum iuramentum de soluendis vsuris possit ex parte iurantis impleri sine detrimento salutis aeterna, seruandum est. c. quamuis, de pactis, in Sext. Soluta autem restituuntur, quia sine non detrimento salutis aeterna retineri possunt, vide qua de his tractat diuus Thomas, 2. 2. q. 78. argumen. 3. & Dominic. Sotus libr. de iustitia & iure. q. 1. artic. 4. & 5.
- n** d. c. debitores, de iureiur.
- o** c. 1. & c. ad nostram 20. de iureiur. c. tum dudum, 13. de vsur.

CAPVT. VI.

- 1 Pœna vsurariorum, restitutio.
- 2 Priuatio sepultura.
- 3 Testamenti.
- 4 Alia & contra clericos & beneficiatos.
- 5 Manifesti vsurarii qui.

Inter pœnas vsurariorum primum cogendi erunt **a** per pœnas statutas in concilio generali, **b** acceptas vsuras restituere his, a quibus acceperint, vel eorum hæredibus, **c** & illis non existentibus, pauperibus erogare: **d** dummodo in facultatibus seu bonis habeant, vnde possint reddere; **e** quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. **f** Qui autem non habuerint bona, ex quibus possint satisfacere restitutioni, non puniuntur ea pœna, **g** cum nota **h** paupertatis euidenter excuset. Possessiones tamen ex vsuris comparatae vendi debent, & ipsarum pretia his, a quibus extorta sunt, restitui, **i** vt sic non solum ab illa pœna, sed etiam a peccato, quod per vsuratum exactionem incurrerant, possint liberari. **k** Filii quoque vsurariorum ad restituendas vsuras eadē distinctione sunt cogendi, qua parentes eorum, si viuerēt, cogentur. Idipsum & de hæredibus extraneis illorum dicendum, **l** quemadmodum & filii & hæredes eorum, qui soluerint vsuras, eodem modo quo mortui repetere possunt, **m** si modo ipsi, hæredesque eorum aut filii prius restituerint vsuras, quas defuncti vel eorum hæredes ab aliis acceperint. **n** Neque manifesti vsurarii, maxime quos

me quos vfuris renuntiaſſe conſtiterit, cō-
uenti ab aliquibus de vfuris reſtituendis,
vllius appellacionis ſubterfugio ſe tueri
poterunt. 0

2 Rurſum manifeſti † vſurarii non reſti-
tuentes, ſepeliendi nō ſunt. Et quāquam p
de vſuris, quas acceperint, ſatiſfieri expreſ-
ſa quantitate vel indiftincte manifeſta vo-
luntate mandauerint, nihilominus tamen
eccleſiaſtica ſepultura erit deneganda, do-
nec de vſuris iſtis prout patiuntur facul-
tates illorum, plenarie fuerit ſatiſfactum,
vel illis, quibus facienda eſt reſtitutio, ſi
præſto ſunt illi, aut aliis, qui poſſint eis ac-
quirere, vel his abſentibus. loci ordinario, q
aut eius vices gerenti, ſeu rectori parochiæ
in qua teſtator habitat, r vel donec ſeruo
publico de ipſius ordinarii mandato fue-
rit cautum idonee de reſtitutione facien-
da. Omnes autem religioſi & alii, qui ma-
nifeſtos vſurarios, contra prædictam con-
ſtitutionem ad Eccleſiaſticam auſi fuerunt
admittere ſepulturam, eidem pœnæ La-
teranenſi concilio contra manifeſtos vſu-
rarios promulgatæ, ſuppoſiti ſunt, s nem-
pe, vt qui eos ſepelierint, aut eorum acce-
perint oblationes, reddant quæ accepe-
rint, & donec ad arbitrium epiſcopi ſatiſ-
fecerint, ab executione officii ſui maneat
ſuſpenſi, t & interim ipſo facto excommu-
nicati. v

3 Subinde nullus, teſtamenti † manife-
ſtorum vſurariorum intereſſe, aut eos ad
confeſſionem admittere, ſiue ipſos abſol-
uere debet, niſi de vſuris ſatiſfecerint, vel
de ſatiſfaciendo, vt dictum eſt, pro viribus
ſuarum facultatum idoneam cautionem
præſtent. Teſtamenta etiam manifeſtorum
vſurariorum aliter facta nō valent, ſed ipſo
iure irrita ſunt. x

4 Propoſitæ inſuper † aliæ pœnæ contra E
contumaces manifeſtos vſurarios ab vſu-
ris non deſiſtentes, vt excommunicatio, y
ab oblatione repulſio, z infamia. aa Et cle-
rici vltra deteſtandis vſurarum lueris inſi-
ſtentes, periculum officii eccleſiaſtici pa-

tiuntur, bb & ſi prohibitione ſœnerandi
parere contemnant, a beneficio & officio
primum ſuſpendeduntur, cc dehinc contu-
maces ab iſdem obtentis deponuntur &
deiciuntur, dd & ab obtinendis repellun-
tur, ee vt etiam ab ordinibus ſacris ſuſci-
piendis. ff Atque conſtitutione Concilii
Lateranenſis cautum, gg ne collegium,
vel alia vniuerſitas, ciuitas, aut ſingularis
perſona cuiuſcunque ſit dignitatis, con-
ditionis, vel ſtatus, alienigenas, vel alios
non oriundos de terris ipſorum, publice
ſœnebrem pecuniam exercere volentes,
ad hoc domos in terris ſuis conducere,
vel conductas habere, vel habitare per-
mittant, ſed huiuſmodi vſurarios manife-
ſtos, omnes intra tres meſes de terris ſuis
expellant, nunquam tales de cætero ad-
miſſuri.

Prohibitum & omnibus domos ad
ſœnus exercendum locare, vel ſub alio
quocunque titulo concedere. Et ſi con-
tra fecerint, ſi perſonæ ſint Eccleſiaſticæ,
parriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſ-
penſionis: ſi autem collegium, vel alia v-
niuerſitas, interdicti ipſo facto ſententiam
incurrant, quam ſi per meſem animo ſu-
ſtinuerint indurato, vt terræ ipſorum,
quandiu vſurarii in eis commorabuntur,
ex tunc Eccleſiaſtico ſubiaceant interdi-
cto. Si laici fuerint, per ſuos ordinarios
ab huiuſmodi exceſſu omni ceſſante pri-
uilegio, per cenſuram etiā Eccleſiaſticam,
compelcantur.

Tales autem † dicentur manifeſti vſu-
rarii, aduerſus quos pœnæ prædictæ & a-
liæ exerceantur, de quibus non dubitatur,
quin tales ſint, quamuis per ſententiam
non ſunt cōdemnati, quia interdum pro-
pter potentium, qui eos tuentur timo-
rem, nullus accuſator appareat. hh Alio-
quin & manifeſti dicentur, ii quando vel
per confeſſionem, vel probationem legi-
timam notæ fuerint vſuræ, aut per eui-
dentiam rei, quæ nulla tergiuerſatione
poſſit celari.

SCHOLIA.

- a *Hac que sequuntur sumta sunt ex ca. cum tu, de usur.*
- b *c. quia in omnibus. 4. eod. tit. in Sex.*
- c *quandtu inuenitur dominus rei, vel eius heres, res non est danda pauperibus. c. sicut dignum, 6. §. eos. de homicid. c. eam te, de iureiurand. quare si absens sit is, cui restituenda est, saltem sumtibus eius ad eum est transmittenda, argum. l. opere enim, de oper. libertor. P. Si quidem usurarius nouerit ubi is habitat, vel si sumtus non cedant rem restituendam propter distantiam locorum, quo casu poterit dari pauperibus. glossa, ad dict. c. cum tu, ad verba non superstitibus, de usur.*
- d *dict. ca. cum tu, de usur. male quesita sunt pauperibus distribuenda per elemosynas, ut turpiter quesita, quando videlicet dominium talium rerum est translatum in acquirentem. sic intelligendus canon, qui habetis, 14. quest. 5. non autem quando is qui possidet male quesita, tenetur & debet domino laico restituere, vel eius heredibus, & sic intelligendus est alius canon, alioquin, proxime citato contrarius, in cap. nolite, 14. quest. 5. nolite facere de fœnore elemosynas.*
- e *quia qui nihil habet, cogi non potest ad solutionem. ca. Odoardus, de solutio. nisi ad pinguiorem postea peruenerit fortunam. l. si debitoris. de cessio. bonorum. P. & inanis est actio quam inopia debitoris excludit. c. olim, de restitut. spolia. l. nam is, de dol. P. d. c. cum tu, de usur. c. peccatum, de regul. iur. in Sex. c. 1. 14. q. 6.*
- g *dict. cap. cum tu.*
- h *notam, & quodammodo pœnam, paupertas habet, & ut ait Iuuenal. Satyr. 3.*
 Nil habet infelix paupertas durius
 in se.
 Quã quod ridiculos homines facit.
 Et Plutius in Stycho,
 Iam inde a pauxillo puer ridicul^o fui.
 Eo quia paupertas fecit, ridiculus fierem.
- A *Et paupertas agit ad turpia, sed non excusat ab infamia furti. l. paltiam, de ritu nupt. P. l. spadonem. §. si. de excusat. tutor. P. Est astem vulgare, sed verissimum omnium sapientum dictum, de bonis male quasitis heredem tertium non gaudere, ut frequenter in usuris constat diuitia ingentes citius in nihilum resoluantur, & vna secum legitime quasitorum fortunas perdant.*
- i *Res emta ex usuris, videtur contrahere vitium usurarum, & succedit loco pecunie, ut in l. Imperator. §. fin. de lega. 2. c. Ecclesia, ut lite pœden. idque modicum etiam usurarum. vel venundantur res illa, ut reliqua usurarii, ad soluendas exactas usuras tanquam pro ere alieno dissoluendo, alioquin regulare est, ut ex aliena pecunia emtum, non sit domini cuius erat pecunia, sed eius qui suo nomine emit. l. si ea pecunia. C. de rei vendica. l. ad probationem. C. de probat. l. qui vas, in fin. de fur.*
- K *Solutione enim eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. §. 1. quibus mod. tollit. obligatio.*
- l *capit. tuanos, 9. de usur. filii tamen ita demum tenentur ad restitutionem, usurarum acceptarum, a patre. si heredes sint, ut & extranei successores. Quia successores eius, qui vim fecit, vel concussionem intulit, vel deliquit, eo post litis contestationem defuncto in solidum conueniri, aliter in quantum ad eos peruenerit, ne ex delicto defuncti ditentur, manifestissimi iuris est. l. vnic. ex delictis defunctor. In quantum heredes teneant. libro quarto. C. tit. 17. §. non autem, de perpetuis & temporalibus actio. apud Iustinian. libr. 4. titul. 12. l. furti, de furt. P. Et turpia lucra ab heredibus sunt extorquenda, l. in heredem, de calumniato, P. l. videamus. quod metus caus. in P. Quod si filii heredes patris non sint, proculdubio non tenebuntur pro eius debitis. l. 2. ne filius pro patre, lib. 4. C. tit. 3. l. si. de Primpilo. lib. 12. C. tit. 63. Rursum quia pro repetitione usurarum bona defuncti usurarii etiam generaliter obligata, c. cum tu, de*

tu, de usur. recte heredes pro eadem obligatione conveniuntur: quia quemadmodum defunctus sic & ipse rei incumbere dicuntur aliena, heredesque, ut in vitium succedunt defuncti, & in parem fortunam, & eadem condemnatione digni, l. 2. de fructibus. & l. i. expens. lib. 7. C. tit. 5. l. cum heredes. de diversis. & temporalibus. prescriptio. P. facit l. unic. ut actio. ab heredibus. & contra heredes lib. 4. C. tit. 11. Item & heres pro defuncto tenetur pro reparatione rapina, cap. in literis. de raptor. cap. fina. de sepult. tanquam ex contractu indebiti soluti, ut nec possit heres obviare vel excipere nihil ad se pervenisse. vide gloss. ad c. Michael, 7. ad verbum pater, de usur. & gloss. ad c. 2. ad verbum facultatis, de usuris in Sex. me. Michael, de usur.

n in dicto c. Michael. & c. quia frustra, 14. de usur. Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum prestare debet factum prestare debet l. ex qua persona, 192. de regu. iuris. nec meretur legis auxilium, quae contra legem facit. dicto c. quia frustra, & c. an sit, & c. constitutus, de appella. l. scimus, §. si vero postquam, de iure deliberan. l. auxilium, de minori. P. cum simili. vide de his Ludovicum Roma. singula. 340. incip. quia frustra. Et Marsilium singulari. 609. incipit. advertas ad unum, vide & notabilem glossam ad c. quia frustra, ad verbum restituerit, de usuris, de questionibus pluribus circa non reddentes usuras acceptas, & super repetitione datorum.

o c. quam permissum, 17. de usur.

p hac verba quae sequuntur ponuntur in c. 2. de usur. in Sex. ita in causa restitutionis usurarum, opus est facto, videlicet reali restitutione, vel idonea cautione de restituendis, idonea porro cautio debet continere receptarum usurarum certam quantitatem, si certa sit, si incerta erit, moderanda, dicto c. 2. §. ceterum, de usur. in Sex. in quo c. 2. Gregorius decimus, emendat c. 3. de usur. apud Greg. dum sepultura ibi denegabatur tantum, si in peccato decessisset. ille

vero non tantum si decesserit in hoc peccato, sed etiam si non restituerit re ipsa, vel non cauerit de restitutione idonea ante mortem.

- q glossa in d. c. 2. de usur. in sex. per ordinatum iudicem intelligit Ecclesiasticum iudicem, ut episcopum, decanum, archipresbyterum, abbatem. Est tamen cognitio de usuris illicitis fori utriusque & spiritualis & temporalis glossa ad c. cum sit generale, 8. ad verb. malefactores, de foro competen.
- r dicto c. 2. de usur. in Sex.
- s dicto c. 2. §. omnes autem, de usur. in Sex.
- t c. quia in omnibus, 3. de usur. in Sex.
- v Clem. 1. de sepul. libro 3. tit. 7.
- x dicto c. 2. §. nullus, de usur. in Sex. prohibetur etiam communicatio Ecclesiastica in cap. quia in omnibus, de usur.
- y dicto c. 2. §. fin. de usur. in Sex.
- z ca. ministri, 14. q. 4. c. 3. & c. praterea 7. de usur. c. debitores, & sequent. de iure iura. & ibi Panor. suadet potius ab hac sententia excommunicationis esse incipiendum, quod magis timeatur, & sit medicinalis in vita usurarii proposita, si eam is in quem fuerit lata non contemnat. c. 1. de sententia excommunicata in Sex. ca. multi, 2. q. 1. ca. notandum, 24. q. 3. Possent & communitates & universitates ob id interdici c. 1. de usur. in sex. c. non est nobis, 11. de sponsalibus. vide Panor. ad c. dilectus filius, 30. nu. 12. de simonia. non solet autem excommunicari universitas, c. Romana, §. universitatem, de sent. excommunicata in Sex. si tamen de facto excommunicetur, timenda erit sententia. Sic in c. post miserabilem, 12. de usur. statutum, ut Iudei ad remittendas Christianis usuras per principes & potestates seculares compellantur, & donec remiserint, ab omnibus Christi fidelibus, tam in mercimoniis quam in aliis per excommunicationis sententiam, communionem omnimodam eis iussu est denegare.
- aa c. quia in omnibus, de usur.
- bb quia improbum faenus exercentes, infames sunt, l. improbum, C. ex quibus causis

infamia irroget. ca. infames, §. porro, 3. q. 7. *improbum autem scennus dicitur ex iure pontificio omnis species usurarum c. 1. de usur.*

cc dicto c. 1. de usur.

dd c. praterea, 7. de usur. ca. clerici, & ibi gloss. ad verbum cessare, 4. q. 1.

ee c. si quis oblitus 4. 14. quest. 4. can. quoniam multi, 47. distinct. can. si episcopos. 41. distinct. & in can. Apostolorum 43.

ff c. inter dilectos, de excessib. prala.

gg ca. seditionarios, 8. 46. distinctio.

hh c. 1. de usur. in sex. ubi ponuntur qua sequuntur.

ii c. cum in dioecesi 15. de usur.

kk ca. cum olim, 24. de verbor. significa. lib. 1. titul. 40. ca. fin. de cohabita. cleric. & mulier. explicat & glos. quis sit manifestus usurarius in ca. 1. ad verbum manifestos, de usur. in sex. si confessus sit, vel condemnatus, vel notorius, puta quia habet & exercet publice mensam usurarum. Addit & gloss. in cap. 2. ad verbum manifestum eum, qui talem coram sacerdote & testibus se esse fateatur, si usuras restitui mandat, si tradat etiam libros rationum, in quibus usurae descriptae sunt. Attamen ex fama quod quis dicatur usurarius, ideo manifestus non erit, nisi alia concurrant argumenta, dict. cap. cum in tua dioecesi, de usur. nec sufficientia testimonia eorum qui dicant aliquem usurarium esse, quia ei usuras soluerint. ut ait Socinus consil. 61. quia deponunt in causa propria, ideo testimonio eorum non eroditur omnibus, Cod. de testamen. Caterum, ex quibus quis manifestus usurarius conuincatur, tractat Aretinus, in cap. cum in tua, de usur. Alexand. consil. 172. volum. 2. Fulgosius consilio 138. incipient. visis dict. Panor. consil. 81. incipiente ex themate volum. 1.

A DE COMMODATO.

TIT. VI.

a Exstat titulus de commodato lib. 3. tit. 15. lib. 4. eod. tit. 23. commodati vel contra lib. 3. P. tit. 6.

CAPVT I.

Continuatio, & quid commodatum.

Post mutuuum, quod habet quaestionem annexam de usuris, dicendum de alio contractu re celebrato, de commodato. B a Commodatum, est alicuius rei ad aliquem specialem usum gratuito facta concessio, sine dominii translatione. b

SCHOLIA.

a Re contrahitur commodatum, §. item is cui res, quib. mo. re contrah. oblig. l. 1. §. in quoque, de act. & oblig. tractatur de commodat. lib. 3. decret. tit. 15. & lib. 13. P. tit. 6. & Codic. lib. 4. tit. 23. in Ecloga Basilicorum, lib. 13. tit. 1. apud Iulium Paulum, lib. 2. tit. 4. tractamus & nos, lib. 23. Syntag. tit. c. 1. nu. 1.

b haec finitio datur a glos. ad c. unicum de commodato. potest & probari per l. 1. commo. P. nos aliam damus lib. 23. Syntag. c. 1. nu. 1.

CAPVT II.

Commodati diuersae species.

D Commodatum aliud est, quod fit tantum gratia accipientis, a aliud quod fit tantum gratia dantis, b aliud quod gratia vtriusque, dantis & accipientis. c

SCHOLIA.

a & hoc est proprie commodatum, c. 1. de commoda. l. si ut certo §. commodatum l. in rebus 18. commoda. P. in quo accipiens de dolo & culpa tenetur. ibidem.

b ut si quis uxoris suae aut sponse commoda-uerit, quo honestius culta ad se duceretur, in quorum tantum accipiens de dolo tenetur. l. si ut certo loco. §. interdum & cum qui rem, 10. §. si rem commodatam, commo. P.

c l. in